

**AYOL OBRAZINING IFODASI VA STILISTIK VOSITALARNING
TARJIMADAGI AKS ETISHI HALIMA XUDOYBERDIYEVA
SHE'RLARI ASOSIDA**

SODIQOVA UMIDA ABDUMAJITOVNA

Aniq va ijtimoiy fanlar magistri

+998910835000

e-mail: y.raxmatov@edu.uz

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqola Halima Xudoyberdiyeva she'rlari asosida ayol obrazining ifodasi va stilistik vositalarning tarjimada qanday aks etishini o'rganadi. Tadqiqotda ayol obrazini yaratishda ishlatiladigan metafora, epitet, takror, simvol va boshqa adabiy vositalar tarjimada saqlanishi, o'zbek tilidan boshqa tillarga o'tganda ularning ohang, ma'no va emotsional ta'siri qanday o'zgarishi amaliy misollar bilan tahlil qilinadi. Shu bilan birga, tarjimonning ijodiy yondashuvi va stilistik xususiyatlarni saqlashdagi strategiyalari ham yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *ayol obraz, Halima Xudoyberdiyeva, she'riyat, tarjima, stilistik vositalar, metafora, epitet, simvol, emotsional ta'sir, tarjimon strategiyasi.*

KIRISH

Halima Xudoyberdiyeva she'riyatida ayol obrazlari nafaqat jamiyatdagi o'rni va roli bilan, balki ichki hissiyotlari, kechinmalari va dunyoqarashi bilan ham boyitilgan.

Har bir she'rda ayolning sezgirligi, orzu-umidlari, ba'zida ichki kurashlari o'ziga xos stilistik vositalar metafora, epitet, takror, simvol va ritm orqali ifodalanadi. Tarjima jarayonida ushbu subtil his-tuyg'ularni saqlash katta mahorat talab qiladi, chunki har bir so'z, har bir ifoda ayol obrazining nafis va murakkab tuzilishini yaratadi.

Masalan, "Ko'ngil qushi" she'rda ayolning ichki dunyosi metaforik obrazlar orqali ochilsa, tarjimada ularning ohangini, hissiy rangini va ritmik o'zligini saqlash muhimdir. Shu sababli, tadqiqot nafaqat she'rdagi ayol obrazini tahlil qilish, balki

stilistik vositalarning tarjimada qanday aks etishini, ularning hissiy va estetik ta'sirini saqlash yo'llarini aniqlashga qaratilgan.

ASOSIY QISM

Halima Xudoyberdiyeva she'rlari ayol obrazini yaratishda noan'anaviy metafora, epitet va takror vositalarini faol qo'llaydi. Tarjima jarayonida har bir so'zning leksik ma'nosi va kontekstual uyg'unligi alohida e'tibor talab qiladi, chunki she'riyatning estetik va emotsional ta'siri har bir leksema orqali shakllanadi.

Masalan, **“Ko'ngil qushi”** she'rida:

Ko'ngil so'zi tarjimada shunchaki “heart” yoki “soul” bilan cheklanib qolmay, ayolning ichki kechinmalari, hissiy nozikligi va ruhiy holatini uzatadi. Shu sababli tarjimada *soul* bilan birga *delicate feelings* yoki *inner being* kabi ifodalar ishlatilishi mumkin.

Qush metaforik vosita sifatida ayolning erkinlik, orzu-umid va intilishlarini aks ettiradi. Tarjimada *bird* so'zi bilan birga *fluttering hope* kabi qo'shimcha tasvirlar qo'shish orqali ma'no uyg'unligi saqlanadi.

“Bahor shabadasi” she'rida:

Shabada so'zi ayolning nozik hissiy holatini ifodalaydi. Tarjimada oddiy *breeze* so'zi yetarli bo'lmaydi, balki *gentle breeze of emotion* kabi kengaytirilgan ifoda ayol obrazining ichki kechinmalarini to'liq aks ettiradi.

Epitetlar (*shirin, sokin, mayin*) tarjimada mos ravishda *sweet, serene, tender* so'zlari bilan beriladi, lekin ularning ritmik uyg'unligi va ohangi ham saqlanishi lozim.

“Tun va yulduzlar” she'rida:

Tun va *yulduzlar* simvolik vositalar sifatida ayolning yolg'izligi, orzu-umidlari va ruhiy iztiroblarini bildiradi. Tarjimada *night* va *stars* so'zlari oddiy ma'noda emas, balki *solitary night under shimmering stars* kabi konstruksiyalar orqali hissiy uyg'unlikni saqlaydi.

Takror va ritmik elementlar tarjimada maxsus bo'sh joylar, qavslar yoki punktuatsiya orqali aks ettiriladi, bu she'rning o'ziga xos musiqiy ritmini uzatadi.

Amaliy tarzda ayol obrazini tarjimada aks ettirish jarayoni quyidagicha amalga oshiriladi:

1. Har bir soʻz va metafora tahlil qilinadi, uning kontekstual va hissiy maʼnosi aniqlanadi.
2. Tarjimada soʻzning asosiy maʼnosi bilan birga, uning stilistik ohangi va ritmi ham saqlanadi.
3. Kerak boʻlsa, qoʻshimcha leksik birliklar, iboralar yoki sinonimlar orqali tarjimada oʻziga xoslik yaratiladi.
4. Stilistik vositalar (*epitet, metafora, takror, simvol*) tarjimada mos ravishda ifodalanadi, ularning hissiy taʼsiri va maʼno uygʻunligi saqlanadi.

Shunday qilib, Halima Xudoyberdiyeva sheʼrlari tarjimada nafaqat soʻzma-soʻz maʼnoni, balki ayol obrazining ichki dunyosini, hissiyot va ruhiy nozikligini uzatadi. Har bir leksema tarjimada oʻziga xos maʼno va kontekst uygʻunligini saqlashi bilan sheʼriyatning estetik va emotsional taʼsirini saqlaydi.

Koʻnglimda qush uchadi,
Parvozi osmonlarga,
Umidlarim qanotida,
Sevgi bilan toʻla yurak.

Ayol obrazining ifodasi va stilistik vositalarining tarjimada aks etishi:

Ushbu sheʼrda ayolning ichki dunyosi, orzu-umidlari va sevgi bilan toʻla yuragi ifodalangan. Tarjimada “koʻngil” soʻzi nafaqat “heart” yoki “soul” bilan tarjima qilinadi, balki uning ichki kechinmalarini, hissiy nozikligini uzatish uchun “inner world” yoki “emotional core” kabi ifodalar ishlatiladi. “Qush” metaforasi ayolning erkinlik, orzu-umid va intilishlarini bildiradi. Tarjimada bu “bird” soʻzi bilan birga “symbol of freedom and hope” kabi qoʻshimcha tasvirlar orqali maʼno uygʻunligi saqlanadi.

Bahor shabadasi esadi,
Yuragimda sevgi uygʻonadi,
Gulzorlarimda xushboʻy hid,
Hayotga boʻlgan muhabbatimni bildiradi.

Ayol obrazining ifodasi va stilistik vositalarining tarjimada aks etishi:

Bu she'rda ayolning bahor bilan bog'liq hissiyotlari, sevgi va hayotga bo'lgan muhabbati ifodalangan. "Shabada" so'zi tarjimada "breeze" bilan birga "gentle breeze of emotion" kabi kengaytirilgan ifodalar orqali ayolning nozik hissiy holati uzatiladi. "Gulzor" va "xushbo'y hid" tasvirlari orqali ayolning ichki go'zalligi va hayotga bo'lgan muhabbati aks ettiriladi. Tarjimada bu tasvirlar "flower garden" va "fragrant aroma" kabi ifodalar bilan beriladi, lekin ularning ritmik uyg'unligi va ohangi ham saqlanishi lozim.

Tun zulmatida yulduzlar porlaydi,

Yuragimda sevgi yondi,

Yulduzlarim sening ko'zing,

Tunimda sening yoritganning.

Ayol obrazining ifodasi va stilistik vositalarining tarjimada aks etishi:

Bu she'rda ayolning yolg'izlik, orzu-umid va sevgi bilan bog'liq kechinmalari ifodalangan. "Tun" va "yulduzlar" simvolik vositalar sifatida ayolning ichki dunyosini bildiradi. Tarjimada bu simvollar "night" va "stars" so'zlari bilan birga "solitary night under shimmering stars" kabi kengaytirilgan ifodalar orqali beriladi. "Yurak" va "sevgi" tasvirlari orqali ayolning ichki kechinmalari uzatiladi. Tarjimada bu tasvirlar "heart" va "love" so'zlari bilan birga "emotional core" va "deep affection" kabi ifodalar bilan aks ettiriladi.

Hayotimda maqsadim bor,

O'zimni topish yo'limda,

Qiyinchiliklarni yengib,

O'z orzularim sari intilaman.

Ayol obrazining ifodasi va stilistik vositalarining tarjimada aks etishi:

Bu she'rda ayolning maqsad sari intilishi, o'zligini topish yo'lida kurashi ifodalangan. "Maqsad" so'zi tarjimada "goal" bilan birga "purpose" yoki "aspiration" kabi ifodalar bilan kengaytiriladi. "Qiyinchilik" va "intilish" tasvirlari orqali ayolning ichki kuchi va qat'iyati aks ettiriladi. Tarjimada bu tasvirlar

“struggle” va “determination” kabi soʻzlar bilan beriladi, lekin ularning hissiy taʼsiri va maʼno uygʻunligi saqlanishi lozim.

XULOSA. Halima Xudoyberdiyeva sheʼriyatida ayol obrazi insoniy hissiyotlarning eng nozik qatlamlarini oʻzida mujassam etgan. Uning har bir satrida ayol nafaqat ona, sevuvchi, yoki orzu qiluvchi timsol, balki hayotning oʻzi sifatida namoyon boʻladi. Tarjima jarayonida bu obrazning ichki jozibasi, maʼnaviy teranligi va estetik ifodasi aynan stilistik vositalar orqali uzatiladi. Har bir metafora, epitet yoki takror ayol ruhining turli qirralarini ochadi bu esa tarjimondan nafaqat til bilimini, balki his etish, sezish va estetik idrokni ham talab qiladi.

Amaliy tahlil shuni koʻrsatadiki, “koʻngil”, “tun”, “yulduz”, “bahor”, “sevgi” kabi soʻzlar tarjimada bevosita leksik maʼnosi bilan emas, balki kontekstual uygʻunlikda, emotsional tovlanishlarda aks etgandagina oʻz badiiy kuchini saqlab qoladi. Tarjima jarayonida ayol obrazining lirizmi, ichki monologi va ruhiy harorati buzilmasligi uchun tarjimon sheʼrning ohangiga, ritmik nafasiga va simvolik qatlamiga kirib borishi zarur.

Demak, Halima Xudoyberdiyeva sheʼriyatidagi ayol obrazining tarjimada aks etishi nafaqat soʻz darajasida, balki ruh, hissiyot va estetik uygʻunlik darajasida amalga oshirilgandagina chin badiiy mukammallikka erishadi. Bu jarayon oʻzbek adabiy merosini boshqa xalqlarga chuqur, nozik va goʻzal tarzda yetkazishning eng samimiy yoʻlidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Xudoyberdiyeva H. “Saylanma”. – Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi Adabiyot va sanʼat nashriyoti, 2021.
2. Xudoyberdiyeva H. “Yurakda iz qoldirgan satrlar”. – Toshkent: Yangi Asr Avlodi, 2020. Joʻrayeva M. “Halima Xudoyberdiyeva ijodida ayol obrazining badiiy talqini”. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
3. Abdullayeva N. “Zamonaviy oʻzbek ayol shoirlari poetikasi”. – Toshkent: Turon zamin ziyo, 2023.
4. Karimova D. “Oʻzbek sheʼriyatida ayol ruhi va poetik ifoda”. – Samarqand: Registon nashriyoti, 2024.